

P.J. van Koppen (1992) De schuldige
kennistechniek is geen panacee. *Natuur en
Techniek*, 60, 546-547.

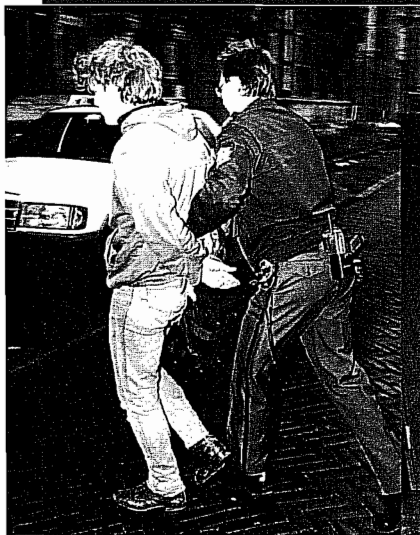
De schuldige-kennistechniek is geen panacee

Leugendetectie met behulp van de relevante-controlevragentechniek leidt in ongeveer eenderde van de gevallen tot een onjuiste conclusie. De prestaties met de schuldige-kennistechniek zijn aanmerkelijk beter: laboratoriumonderzoek laat zien dat met die techniek slechts vijf procent van de onschuldigen ten onrechte als schuldig worden aangemerkt en slechts twaalf procent van de schuldigen ten onrechte als onschuldige. Voor psychologen zijn deze resultaten indrukwekkend, want zelden wordt met psychologische tests een dergelijke score bereikt. Maar de schuldige-kennistechniek is niet bedoeld voor de psychologische, maar voor de strafrecht-praktijk. En die stelt andere eisen.

Toepassing van de techniek is sterk afhankelijk van de aanwezigheid van zogenaamde 'intieme kennis', informatie die bekend is bij de opsporings-ambtenaren en waarover verder alleen de dader kan beschikken. Als de verdachte toegeeft op de plaats van het delict te zijn geweest, maar zegt niet de dader te zijn, is de schuldige-kennistechniek niet meer bruikbaar. Bovendien worden bij voorkeur centrale gegevens van de zaak gebruikt, maar die hebben meestal al in de krant gestaan. De ondervrager zal dus zijn toevlucht moeten nemen tot minder belangrijke details. Hij moet er dan wel zeker van zijn dat de verdachte die details kent, als hij de dader is. Dat is in veel gevallen helemaal niet zeker: daders plegen nogal eens misdrijven onder invloed van drugs of alcohol of zien, door de stress waarin zij verkeren en de verwarrende situatie waarin misdrijven meestal plaatsvinden, van alles over het hoofd. Of de verdachte zich nog details herinnert, kan men hem niet vragen; hij ontkent immers de dader te zijn. Bovendien is met die vraag meteen de intieme kennis weggegeven.

Het weggeven van intieme kennis aan de verdachte kan al in een eerder stadium zijn gebeurd: bij de verhoren door de politie. Die verhoren vinden altijd plaats voordat de schuldige-kennistechniek wordt toegepast, want alleen bij stelling ontkennende verdachten heeft van de techniek zin. Bij de schuldige-kennistechniek gaat het, zoals gezegd, altijd om minder saillante details van het misdrijf. Dat soort details wordt zelden in de 'zakelijke weergave' van de verhoren, het proces-verbaal, vermeld. De techniek kan dus alleen worden toegepast als alle verhoren op de band zijn opgenomen en minutieus worden uitgeplozen op weggegeven intieme kennis.

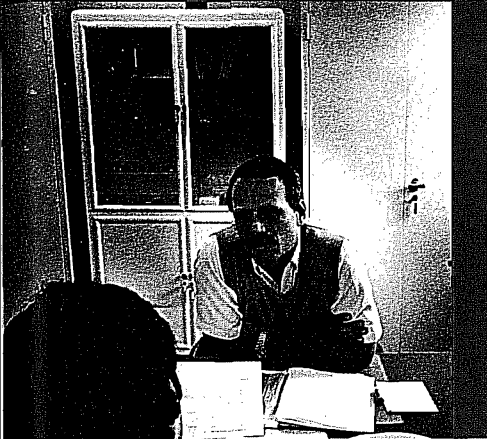
Voor elke vraag moeten naast het juiste antwoord, onjuiste antwoorden worden bedacht. Al die ant-

II. Pas als de rechter op basis van wettig verkregen bewijsmateriaal overtuigd is van de schuld van een verdachte kan in ons strafrecht een veroordeling plaatsvinden.

Dr P.J. van Koppen
Juridische Faculteit,
Erasmus Universiteit Rotterdam

woorden moeten voor de onschuldige ondervraagde even plausibel zijn. Of de bedachte alternatieven even plausibel zijn, zou in ieder geval vooraf moeten worden getest met een aantal personen waarvan men zeker is dat zij onschuldig zijn. Maar dan nog hangt de kwaliteit van de techniek in sterke mate af van de kwaliteit van de ondervrager. Hij kan het juiste alternatief bijvoorbeeld met een andere intonatie voorlezen. De voorlezer kan daarom beter niet op de hoogte zijn van de details van het misdrijf.

Stel nu dat een ervaren ondervrager de schuldige-kennistechniek op een zeer zorgvuldige wijze toepast. Misschien wordt dan de betrouwbaarheid benaderd die in het laboratorium is bereikt. Is dat goed genoeg in een strafzaak waarin voor de verdachte veel op het spel staat? Daarbij moet men zich realiseren dat dit soort technieken meestal wordt toegepast als ander bewijs mager of afwezig is. Mogen wij met deze techniek vijf procent van de onschuldigen gevangen zetten en twaalf procent van de misdadigers vrij laten rondlopen?

II-3

Justitie kan het percentage veroordeelde onschuldigen terugbrengen door strengere eisen te stellen aan het verschil in reactie op juiste en onjuiste alternatieven, maar dan laat zij tegelijkertijd een groter percentage schuldigen lopen. Of dat acceptabel is, zal de rechter moeten uitmaken. Vooralsnog kunnen advocaten hun cliënten beter adviseren niet aan de schuldige-kennistechniek mee te werken. En een verstandige officier van justitie zal daar niet op aandringen.